

Nieuwsthema: Alle hens aan dek!

Blok 1 – Nieuwsthema 3 – week 1

Doelen en eindopdracht

Lesdoel

De leerlingen kunnen de tekst actief lezen aan de hand van sleutelvragen, kunnen een tijdlijn maken en kunnen argumenten bedenken voor een stelling, waarmee ze later een betoog schrijven.

Leesdoel

De leerlingen kennen de geschiedenis van het VOC-schip de Batavia, weten hoe het perspectief op de VOC-tijd veranderd is en weten hoe de reconstructie van het schip bijdraagt aan de kennis over die tijd.

Eindopdracht

In de tweede week schrijven de leerlingen een betoog aan de hand van een stelling. In deze les bedenken ze hier alvast argumenten voor. Je herkent deze opdracht aan dit symbool:

Bij dit nieuwsthema

Werkblad Actief lezen

Kant-en-klare printbestanden van de werkbladen inclusief de leestekst om te printen op A3-formaat.

Woordenschatles

Woorden

Niveau C

de reconstructie
het hoogstandje
robuust
fataal
een schrikbewind voeren
berechten
tot de verbeelding spreken
geborgen
natuurgetrouw
betamen

Niveau D

de operatie
het hoogstandje
liëren
imposant
minutieus
escaleren
genuanceerd
voor het voetlicht brengen
het monopolie
de replica

Thematisch werken

SLO-inhoudslijnen: *De ruimte om je heen, Tijd.*

Transfer

Het onderwerp *Alle hens aan dek!* heeft ook raakvlakken met de vakken geschiedenis, aardrijkskunde, economie en maatschappijleer. Werk je in het vo? Attendeer je collega's dan op het feit dat de leerlingen bij Nieuwsbegrip hierover gelezen hebben. Wellicht kunnen zij vanuit hun vakgebied de kennis van de leerlingen verder uitbreiden.

Satellietteksten

Zie www.nieuwsbegrip.nl voor de boekentips bij dit onderwerp en jeugdbieb.nl/nieuwsbegrip voor filmpjes, interessante websites et cetera.

Werkwijze leesles 1

Opdracht 1

De leerlingen maken multiplechoicevragen over uitdrukkingen uit de tijd van de Batavia.

Opdracht 2

Bekijk klassikaal de uitzending van het Jeugdjournaal. De leerlingen bespreken daarna de vragen mondeling in groepjes.

Opdracht 3

Verken de buitenkant van de tekst met behulp van de digibordtool. Model de inleiding (zie volgende pagina). Laat de leerlingen daarna de tekst actief lezen, waarbij ze gebruik kunnen maken van de sleutelvragen. De sleutelvragen kunnen ze mondeling bespreken. Indien gewenst kunnen ze de antwoorden ook opschrijven (bijvoorbeeld op het werkblad). Tip: laat betere lezers zelf sleutelvragen bedenken bij de tekst.

Opdracht 4

De leerlingen vullen een tijdlijn aan over gebeurtenissen die in de tekst behandeld worden.

Opdracht 5

De leerlingen lezen de uitleg over het schrijven van een betoog. Ze kiezen een stelling waarmee ze volgende week tijdens de eindopdracht aan de slag gaan en ze bedenken alvast twee argumenten voor en een tegenargument voor hun betoog.

Vooruitkijken en verdiepen

Vertel de leerlingen dat ze in week 2 van dit nieuwsthema verder zullen werken aan dit thema. Stimuleer ze om zich verder in het thema te verdiepen, bijvoorbeeld met de tips voor Verder lezen.

Modeltekst

*Ik ga nu hardop laten zien hoe ik deze korte inleiding lees en begrijp. De titel luidt: **Spiegel van het verleden**. Wat zou er met die titel bedoeld worden? Een spiegel laat normaal gesproken zien hoe iets eruitziet. Maar hier gaat het waarschijnlijk niet om een echte spiegel. Het lijkt een beeldspraak. Dan kun je het als volgt lezen: Het verleden kan ons iets laten zien. Ik vraag me af: Waarom noemt de schrijver het verleden een spiegel? Wat kunnen we leren van wat er vroeger gebeurde? De titel maakt me nieuwsgierig. Ik verwacht dat de tekst gaat laten zien hoe een gebeurtenis of voorwerp uit het verleden ons helpt om de geschiedenis beter te begrijpen. Als ik naar de foto kijk, zie ik daar een oud schip. Onder de foto staat een onderschrift: De reconstructie van de Batavia in volle glorie. In volle glorie betekent zoiets als 'op zijn best'. De Batavia is waarschijnlijk de naam van het schip. Er wappert een aantal vlaggen op het schip, waarvan een aantal Nederlandse vlaggen. Het zal dus een oud Nederlands schip zijn. Een zeilschip om precies te zijn. Ik weet dat in Nederland tijdens de Gouden Eeuw veel met zulke schepen gevaren werd. Misschien gaat het over dat verleden? Ik ga eens verder lezen. **Op dit moment is er een grote operatie gaande rondom de reconstructie van het VOC-schip de Batavia.** Dit is een lange zin, dus ik deel hem op. Eerst lees ik: Op dit moment. Dat betekent dat er nu iets gebeurt. De tekst begint dus in het heden. Vervolgens lees ik: er is een grote operatie gaande. Het woord operatie betekent hier waarschijnlijk niet: een medische ingreep. Ik denk dat het betekent dat er een grote, ingewikkelde klus gedaan wordt waarbij veel mensen betrokken zijn. Daarna lees ik: rondom de reconstructie van het VOC-schip de Batavia. Het woord reconstructie is best lastig. Dat betekent dat iets wordt hersteld, nagebouwd of opnieuw opgebouwd. Ik zie ook weer de naam de Batavia. Dat is dus inderdaad een schip uit de Gouden Eeuw, de VOC-tijd. Ik vraag me af: Waarom is dat schip gereconstrueerd? Wat maakte dit schip zo bijzonder? Ik lees verder. **Wat is het verhaal achter het oorspronkelijke schip?** Dit is een vraagzin. Het woord oorspronkelijke verwijst naar het echte schip uit het verleden, niet naar de reconstructie waar nu 'de operatie' gaande is. Ik zie dat het woord het schip terugverwijst naar de Batavia uit de vorige zin. De schrijver maakt nu een overgang van het heden naar het verleden. Eerst: er is een grote klus bezig met een gereconstrueerd VOC-schip. Daarna: wat weten we over het oorspronkelijke schip? De vraag vormt waarschijnlijk de hoofdvraag van de tekst. Deze vraag kun je ook op deze manier formuleren: Wat gebeurde er met de echte Batavia en waarom is dat schip zo bekend geworden? Ik ben benieuwd wat we er allemaal over gaan lezen in de tekst!*

Leg uit wat je gedaan hebt. Je hebt de inleiding actief gelezen, jezelf vragen gesteld en je eigen kennis ingebracht en die vergeleken met de informatie uit de tekst, en de inleiding even samengevat. Vraag nu een leerling een volgend stukje tekst hardop denkend te lezen en dit ook te doen.

Sleutelvragen	Hulpvragen
Inleiding 1. Wat weet je al over de VOC?	1a: Waar staan de letters VOC voor? 1b: In welke tijd was de VOC actief?
Spiegelretourschip 2. Waarom wordt de originele Batavia een <i>technisch hoogstandje</i> genoemd? 3. Waar komt de naam van het schip vandaan?	2a: Wanneer werd de Batavia gebouwd? 2b: Hoelang heeft de bouw geduurd? 2c: Hoe groot was de Batavia? 3a: Wat lees je in het tekstvak onder het tekstdeel? 3b: Wat is een kolonie (zie tekstvak)?
Noodlottige reis 4. Met welke doelen vertrok de Batavia vanuit Texel? 5. Waarom waren de vondsten uit het wrak belangrijk voor onderzoekers?	4a: Lees de eerste alinea van het tekstdeel nogmaals. 4b: Wat had de Batavia aan boord? 5a: Welke voorwerpen hebben de onderzoekers uit het wrak gehaald? 5b: Wat konden de onderzoekers leren over de tijd van de VOC?
Nieuwe perspectieven 6. Wat wordt bedoeld met de uitspraak dat moderne geschiedschrijving "beide kanten van het verhaal" probeert te laten zien?	6a: Welke positieve gevolgen van de VOC worden in de tekst genoemd? 6b: Welke negatieve gevolgen van het optreden van de VOC worden in de tekst genoemd?
Reconstructie 7. Waarom denk je dat de schrijver benadrukt dat de Batavia geen replica is?	7a: Wat wordt er bedoeld met een replica (r.164)? 7b: Wat wist men wel en niet van het originele schip?
Batavia aan land 8. Hoe zorgt Museum Batavialand ervoor dat de Batavia behouden blijft voor toekomstige generaties?	8a: Wat wordt er op dit moment met het schip gedaan? 8b: Wat hebben toekomstige generaties aan het behoud van de Batavia?
Na het lezen 9. Welke informatie uit de tekst vind jij het belangrijkste voor mensen die meer willen leren over de VOC? Leg uit waarom.	
Moeilijke woorden het proviand (r. 59) het schrikbewind (r. 76) de muiter (r. 84) de handelsgeest (r. 109-110)	

Werkblad Actief lezen

Groepje van: _____

Leesdoel: Na het lezen _____

Sleutelvragen
Aantekeningen bij de stukjes Noteer hieronder belangrijke informatie, onbekende woorden en eigen vragen. Schrijf ook de antwoorden van de sleutelvragen op.
Inleiding Antwoord op sleutelvraag 1:
Spiegelretourschip Antwoord op sleutelvraag 2: Antwoord op sleutelvraag 3:
Noodlottige reis Antwoord op sleutelvraag 4:

Antwoord op sleutelvraag 5:

Nieuwe perspectieven

Antwoord op sleutelvraag 6:

Reconstructie

Antwoord op sleutelvraag 7:

Batavia aan land

Antwoord op sleutelvraag 8:

Na het lezen

Antwoord op sleutelvraag 9:

Moeilijke woorden

het proviand (r. 59)

=

het schrikbewind (r. 76)

=

de mouter (r. 84)

=

de handelsgeest (r. 109-110)

=

Antwoorden

Leesles 1

Opdracht 1

Uitdrukkingen uit de tijd van de Batavia

- 1 c
- 2 b
- 3 a
- 4 a

Opdracht 2

De uitzending van het Jeugdjournaal

Waarom was de tocht die het schip de Batavia vanuit Lelystad maakte zo bijzonder?

De tocht was bijzonder omdat de nagebouwde Batavia voor het eerst sinds 2001 weer van haar ligplaats vertrok. Bovendien was dit de laatste keer dat het schip door het water voer voordat het voorgoed op het land wordt geplaatst. Daarom kwamen veel mensen kijken.

Wat gebeurt er met het schip nadat het onderhoud is afgerond?

Na het onderhoud keert de Batavia terug naar Lelystad. Daar krijgt het schip een nieuwe plek bij het museum, maar deze keer op het land in plaats van in het water.

Wat gebeurde er met de originele Batavia tijdens haar eerste reis?

Tijdens haar eerste reis naar Indonesië liep de originele Batavia vast voor de kust van Australië. Het schip raakte zwaar beschadigd en was daarna niet meer te gebruiken.

Wat kun je uit de uitzending afleiden over het belang van de Batavia voor Nederland?

Uit de uitzending kun je afleiden dat de Batavia een belangrijk onderdeel van het Nederlandse erfgoed is. Het schip trekt veel bezoekers, wordt gebruikt om mensen over de geschiedenis te leren en wordt zorgvuldig onderhouden zodat toekomstige generaties het ook kunnen bekijken. Bovendien laat het schip zien hoe belangrijk scheepvaart en handel waren in de Nederlandse geschiedenis.

Opdracht 3

Actief lezen – Antwoorden bij de sleutelvragen

Tijdens het lezen	
Inleiding 1. Wat weet je al over de VOC?	<i>Eigen antwoord. VOC staat voor Vereenigde Oostindische Compagnie. Een organisatie die in de Gouden Eeuw actief was in de wereldwijde handel, maar ook duistere kanten heeft zoals slavernij en kolonialisme.</i>
Spiegelretourschip 2. Waarom wordt de originele Batavia een <i>technisch hoogstandje</i> genoemd?	<i>In de tijd dat de Batavia gebouwd werd, waren er nog geen machines. Daardoor moest alles met de hand gemaakt worden. De afmetingen van het schip waren enorm, alleen de mast was al 35 tot 50 meter hoog. Desondanks werd het schip in ongeveer een jaar tijd gebouwd.</i>

3.	Waar komt de naam van het schip vandaan?	Batavia was de hoofdstad van de Nederlandse kolonie Nederlands-Indië, een gebied veroverd door de VOC.	
Noodlottige reis			
4.	Met welke doelen vertrok de Batavia vanuit Texel?	Handeldrijven (vandaar de handelswaar zoals zilver, goud en juwelen) en transport van bouwmaterialen (blokken voor de bouw van een poort in Batavia)	
5.	Waarom waren de vondsten uit het wrak belangrijk voor onderzoekers?	De vondsten uit het wrak waren belangrijk voor onderzoekers omdat ze daardoor meer te weten kwamen over het leven op een VOC-schip, de handel van de VOC en de manier waarop schepen in de zeventiende eeuw werden gebouwd. Voorwerpen zoals kanonnen, munten, gereedschap en delen van het schip gaven een uniek beeld van hoe mensen destijds werkten en leefden.	
Nieuwe perspectieven			
6.	Wat wordt bedoeld met de uitspraak dat moderne geschiedschrijving "beide kanten van het verhaal" probeert te laten zien?	Moderne geschiedschrijving probeert een zo volledig mogelijk beeld van de VOC te geven. Daarom worden zowel de successen van de VOC, zoals handel en technische innovaties, als de negatieve gevolgen, zoals geweld, koloniale overheersing en uitbuiting, besproken. Zo ontstaat een eerlijker en evenwichtiger beeld van het verleden.	
Reconstructie			
7.	Waarom denk je dat de schrijver benadrukt dat de Batavia geen replica is?	De schrijver wil duidelijk maken dat niet alles van het oorspronkelijke schip bekend is. Daarom moesten de bouwers sommige onderdelen zelf invullen op basis van historische kennis. De reconstructie laat dus niet precies zien hoe de Batavia eruitzag, maar hoe men denkt dat het schip eruitgezien kan hebben.	
Batavia aan land			
8.	Hoe zorgt Museum Batavialand ervoor dat de Batavia behouden blijft voor toekomstige generaties?	Museum Batavialand behoudt de Batavia door het schip regelmatig te onderhouden, te beschermen tegen schade en het op het land te plaatsen zodat restauratie en conservering beter mogelijk zijn. Zo kan ook in de toekomst nog worden geleerd over de VOC en de scheepsbouw uit de zeventiende eeuw.	
Na het lezen			
9.	Welke informatie uit de tekst vind jij het belangrijkste voor mensen die meer willen leren over de VOC? Leg uit waarom. Eigen antwoord.		
Moeilijke woorden			
het proviand (r. 59)	=	de voorraad levensmiddelen	
het schrikbewind (r. 76)	=	de manier van regeren waarbij de bevolking voortdurend bang gemaakt wordt door moord en geweld	
de muiter (r. 84)	=	de opstandeling	
de handelsgeest (r. 109-110)	=	de koopmanschap, de manier van denken en doen waaruit blijkt dat je weet hoe je geld kunt verdienen	

Opdracht 4

Tijdslijn

Jaar/datum	Gebeurtenis
1619	<i>Jan Pieterszoon Coen verovert Jacatra en sticht er de hoofdstad van Nederlands-Indië: Batavia</i>
1627-1628	Het oorspronkelijke VOC-schip de Batavia wordt gebouwd op de Peperwerf in Amsterdam voor de VOC.
29 oktober 1628	De Batavia vertrekt vanuit Texel voor haar eerste reis naar Batavia (het huidige Jakarta).
4 juni 1629	<i>Het schip loopt vast op Morning Reef voor de westkust van Australië en vergaat.</i>
1629	Na de schipbreuk grijpt <i>Jeronimus Cornelisz</i> de macht. Tijdens zijn schrikbewind worden meer dan 120 mensen vermoord.
1629	François Pelsaert vaart met een sloep naar Batavia om hulp te halen en keert na 33 <i>dagen</i> terug met reddingsschepen.
1629	Soldaat <i>Wiebbe Hayes</i> en zijn medestanders weten de muiters te verslaan. <i>Cornelisz</i> en zijn belangrijkste aanhangers worden geëxecuteerd.
1963	Het wrak van de Batavia wordt teruggevonden bij de Abrolhos-eilanden voor de kust van Australië.
Vanaf 1963	Archeologen halen voorwerpen zoals kanonnen, munten en onderdelen van het schip uit het wrak.
Jaren 1970-1980	Historici gaan kritischer onderzoek doen naar de VOC en haar rol in de koloniale geschiedenis.
1985	In Lelystad begint de bouw van de reconstructie van de Batavia onder leiding van <i>Willem Vos</i> .
1995	De bouw van de reconstructie wordt voltooid.
2022	<i>Het Huygens Instituut start het GLOBALISE-project en maakt miljoenen VOC-documenten online beschikbaar.</i>
19 september 2026	De reconstructie van de Batavia wordt <i>van Lelystad naar een scheepswerf in Amsterdam vervoerd voor groot onderhoud.</i>
2 oktober 2026	De Batavia is terug naar Batavialand en heeft een nieuwe plek op het land, acht meter hoger dan voorheen.
Toekomst	<i>Door het onderhoud en de nieuwe locatie kan het verhaal van de Batavia behouden blijven voor toekomstige generaties.</i>